

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

יום כיפור

הצלה !!!

פתחון פה להצטדק, כי לפני כן בזמן שהוא עוד יכל, הוא לא עשה שום צעד לשוב ולתקן אותם.

עבירה קטנה?

יש שני סוגים של "עוון עקבי" שאנו רוצים לדבר עליהם במיוחד. האחד, עוונות שאדם מקטין את חשיבותם, ואינו חושש שייענש עליהם. ראשית עלינו לדעת, אין דבר כזה "עבירה קטנה", אפילו אם היא קטסטרופה - אסון גדול. גם עבירה אחת "קטנה", אם לא נטפל בה ונתפטר ממנה ע"י תשובה, היא תגרום לנו לצרות בלי סוף. כמו שאומר ה"חובות הלבבות": "אין קטנה בעבירות - עם התמדה, ולא גדולה בהם - עם בקשת המחילה" (שער התשובה ז).

עצם המחשבה שיש עוון שאפשר להתעלם ממנו, אפילו עוון הקטן ביותר, נחשבת כמרד בה! רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א ו) כותב שאפילו מי שאינו מקבל על נפשו לזהר מחטא קל, נחשב כ'מומר לדבר אחד', וגדול עונו מנשוא. הגמ' (סוכה נב.) אומרת א"ר אסי יצה"ר בתחילה דומה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה שנאמר: "הוי מִשְׁכֵּי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשָּׂא וְכַעְבוֹת הָעֵגְלָה חֲטָאָה" (ישעיה ה יח). רבינו יונה מבאר שאפילו עוון קטן כ"כ שנראה כקורי עכביש, "חבלי שווא" - אין להם שום משמעות, כשחוזרים עליו שוב ושוב, בכל פעם הוא מכפיל את "עובי החבל", עד שהוא נהיה "כעבות העגלה", חבלים עבים כ"כ שיכולים למשוך עגלה כבדה. ולכן אפילו עבירה קטנה אם חוזרים עליה שוב ושוב - במשך הזמן היא נהיית חמורה כמו "חייבי כריתות ומיתות בית דין!" (רבינו יונה א לח). א"כ מתחילים אנו להבין ש"עוון עקבי", העוונות ה'קטנים' שאיננו מייחסים להם חשיבות ורצינות, באמת אין דבר יותר רציני וחמור מהם.

אל תדחה למחר!

הסוג השני של "עוון עקבי" שברצוני לדבר עליו הם כאלו עוונות שקל לשוב עליהם, ודוקא משום כך האדם דוחה את התשובה עליהם לזמן אחר.

ביום הדין ממה לפחד?

דוד המלך אומר (תהלים מט ו): "לִמָּה אֵיךָ בִּימֵי רָע?" כלומר, אגיד לכם למה אני ירא בימי רעה - ימי הסכנה שאוביבי דוד רדפו אחריו וביקשו להורגו - מהסכנה עצמה איני ירא, אבל אני ירא מ"עוון עקבי". כי בעת סכנה דנים את האדם, ואז העוונות של האדם מתעוררים לקטרג עליו. חז"ל לימדונו "השטן מקטרג בשעת הסכנה" (ירושלמי שבת ב ו). עת סכנה, היא 'שעת הכושר' לעוונות לקטרג על האדם שייענש ולא ינצל מהסכנה. הגמ' (שבת לב.) משוה את 'שעת הכושר' הזו, לשור שחפצים לשחטו, אבל בדרך כלל קשה להפילו לארץ בכדי לשוחטו, ולכן אם כבר אירע שנפל, אז מנצלים את ההזדמנות "נפל תורא - חדד לסכינא".

אך עלינו לדקדק בדבריו של דוד המלך. הלא כל חטא יש לחשוש מלהענש עליו, אבל הסוג המסויים הזה של "עוון עקבי" הדאיג אותו במיוחד. וכך מוצאים אנו בגמ' "עבירות שאדם דש בעקביו, מסובין לו ליום הדין" (ע"ז יח.). ולמה? כי חטאים שאדם יודע ומכיר בחומרתם, עצם ההבנה שנעשה כאן מעשה לא טוב מביאה לחרטה להתמודדות ולתיקון, האדם כבר פונה לכיוון של תשובה. כמובן שהטוב ביותר הוא לתקן את המעשים לגמרי ע"י תשובה, אבל גם לפני כן, אם האדם מצטער, כואב לו הלב, הוא דואג, זו כבר התחלה של תשובה - עדיין לא סליחה ומחילה, אבל בכל זאת יש לכך חשיבות, והסיכוי להענש עליהם הוא פחות.

המארב

אבל ממה צריך באמת לפחד בזמן הדין? מהעוונות שהוא לא מודאג מהם, הוא נכשל בהם בחוסר שימת לב ובלא מחשבה. הוא לא מייחס להם חשיבות, או שאפילו אינו מחשיבם לעבירה כלל. ואז פתאום בעת סכנה - יום הדין, הוא מוצא מולו מכל צד המון אויבים התובעים שייענש, אויבים שלא ציפה להם ולא ידע או שכח מקיומם בכלל. מי הם האויבים הללו? "עוון עקבי", העוונות שהוא דורס בעקביו, הם ה"מסובין לו", הם ארבו לו וחיכו לשעת הכושר, והנה הגיע הרגע - יום הדין, ולפתע הם קמים ומקיפים אותו בלי להשאיר לו

ולבבך". והצורך גדול בתשובה על עוונות הללו כ"כ גדול, עד שה' הוצרך לאיים עליהם עם ה"תוכחה". ובאמת בסוף ראינו מה קרה עקב כך שלא עשו תשובה ולא התקרבו מספיק אל ה', התוכחה התקיימה וישראל גלו מארצם.

הסכנה שלנו

הנושא שלנו היום הוא - דברים שכ"כ קל לקיים ודווקא בגלל זה מזניחים אותם. הדבר הראשון הוא - שמירת הלשון. ונסביר עכשיו כמה זה קל, ולפי זה נבין כמה חמור הוא לא לקיים זאת. הרי ידוע מאמר הגמ' (מנחות מג:), "גדול עונשו של לכן יותר מעונשו של תכלת", כי חוטי התכלת קשים להשגה וגם יקרים, אבל חוטי הלכן של הציצית זולים ומצויים, ולכן מי שבכל זאת מזניח ולא מקיים את המצוה עונשו גדול יותר.

המצווה לפטפט

ראשית, עלינו לדעת שיש עבירה שנקראת "דברים בטלים" - למרות שלא מדברים שום דבר אסור. הגמ' (יומא יט:) אומרת "וְדִבַּרְתָּ בָם ולא בדברים אחרים". כח הדיבור ניתן לאדם לדבר בדברי תורה, ואם מדברים בדברים אחרים - מבטלים "עשה". ואומרת (שם) הגמ' שעוברים גם על לאו מדברי נביאים, "כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לא יוכל איש לדבר" (קהלת א ח). ברור, צריך לדבר בשביל להנעים לאחרים שבסביבתו, ובוודאי בשביל לשמח ולנחם אנשים. גדולי הדורות היו מדברים הרבה עם אנשים שהיו צריכים עידוד וחזק. אבל אם האדם שלפניו צריך דווקא לדבר ושישמעו אותו, ואתה קוטע אותו כדי להעמיס עליו את "חכמות" שלך, אז עברת על איסור "דברים בטלים".

לשון רעה

כולנו יודעים שיש איסור "לשון הרע" ונזהרים מלדבר לשון הרע, אבל נכשלים בלשון הרע מן הסוג הפחות ידוע, והיותר חמור: דיבור מצער. אדם הגון, לא מבזה את חבירו, ואפילו נזהר מלדבר מ'אחורי גבו', אבל בלי כוונה כשהוא מדבר עם חבירו הוא מדבר אליו בלשון, או בטון, חד משפיל ופוגע. מחוסר שימת לב אתה מצער אותו, דוקר את ליבו במחטים! כשהיצר הטוב ישאל אותך שים לב אולי פגעת בחברך? תדחה את טענותיו "אה.. עזוב ההוא לא נפגע, וכי מה כבר אמרת לו"? שים לב! לא לכולם יש עור עבה כמו שנדמה לך! חוסר שימת לב - אינו תירוץ מספק ליום הדין.

הגמ' בב"מ (נח:) מבארת שבשני מקומות כתוב בתורה, האחד: "לא תונו איש את עמיתו", אחד על דיני ממונות: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו". זוהי "אונאת ממון", לצער את

יש שבאים על האדם ניסיונות גדולים, נדרש מאמץ גדול והקרבה רבה כדי לעמוד בהם, לפעמים אפילו שינוי מוחלט בתנאי החיים. לפעמים צריך לעבור לגור במדינה אחרת כדי להציל את הנשמה. ולמה לא? הרי בשביל להציל את הבריות אין כל ספק שאדם יעבור דירה למרחקים, לאקלים שיותר מתאים למצבם הרפואי. למרות שיצטרך להיפרד מכל חבריו ומשפחתו, ואפילו את מקצועו, מה לא עושים בשביל לשמור על החיים? הוא יעבור לצד השני של העולם, וירגיש שזה שווה לו. כמו כן לפעמים בשביל להימנע מעבירות מסוימות צריך לעשות שינויים דרסטיים בחיים. וחובה לעשות כך ללא היסוס, אם זו האפשרות היחידה להציל את חייו הרוחניים. שווה לעשות הכל על-מנת להציל את שארית ימינו בעולם, הרי אפילו אנשים זקנים עוברים למדינות אחרות בשביל להרוויח עוד כמה שנים; בוודאי עלינו לעשות כך כדי להציל את חיי הנצח שלנו - ניסיון כזה, דווקא משום שהוא ניסיון גדול כל כך, האדם גם מבין את חשיבות המאמץ להנצל ממנו, ופעמים רבות הוא מצליח לעמוד בו.

אבל אם הניסיון לא גדול, והתשובה לא דורשת ממנו כמעט שום מאמץ, אז הוא לא חושב שדחוף לעשות אותה עכשיו. הוא אומר לעצמו ש"יום אחד" בוודאי הוא יעשה זאת, אין מה לדאוג; והוא דוחה ומזניח. ובגלל שהוא מזניח אותם, העוונות האלה יקיפו אותו ביום הדין ויתקיפו אותו. ובסוג הזה של "עוון עקבי" נעסוק כאן היום.

"בפיך ובלבבך"

כשמשה רבינו דיבר אל עם ישראל על תשובה הוא אמר להם: "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת וכו' לא בְּשִׁמְיָם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמִימָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. וְלֹא מֵעַבְרָ לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה. כִּי קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתָ" (דברים ל יא יד). כלומר התשובה שאתם צריכים לעשות אינה קשה לקיום, ולא צריך לנדוד בשבילה למרחקים, אלא היא קרובה אלינו, בפינו ובלבבנו - דהיינו בשכלנו. אפשר היה להבין מזה שהתורה אומרת לנו שיהיה מה שיהיה אפילו כשאדם עבר עבירות גדולות, כדי לקיים את מצוות התשובה מספיקה רק מחשבה בלב, ואמירה בפה. אבל בוודאי אין זה כך, משה רבינו דיבר את דבריו עם יוצאי מצרים, שהיו "דור דעה", אוכלי המן "לחם אבירים", מכל צד הם היו מוקפים בענני כבוד ושכינת ה' שרתה ביניהם. לאנשים רמי מעלה כאלו לא היה שום חטא ועון, אבל לכל אדם לפי רום מעלתו יש את ה"עוונות שאדם דש בעקביו", וכוונתו של מרע"ה היתה על התשובה מעבירות קלות הללו, שהתשובה עליהם היא "בפיך

"גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת", העונש על רמיסת הדברים הקלים, כגון מילה לא יפה לאשה, הוא הקשה ביותר. וכל הוראות ההיתר בסגנון "לא התכוונתי באמת, אנחנו באמת אוהבים אחד את השני, הרי אנחנו יחד כבר כ"כ הרבה שנים" - אינם שווים כלום, כי בשעת מעשה זה כאב באמת. אילו הן העבירות שיסובבו אותנו בשעת הדין.

מילים טובות עדיפות על כסף

כתוב בגמ' (ב"ב ט:): "הנותן פרוטה לעני, מתברך בשש ברכות". מי שיכול לתת יותר מפרוטה ודאי צריך לתת יותר, אבל אם אין ביכולתו של אדם לתת אלא רק פרוטה אחת קטנה והוא אכן נתן אותה, בזכות הפרוטה ההיא הוא זוכה לשש ברכות נפלאות האמורות בספר ישעיה (נח ח ט): "אֲזַיִקְעַךְ פֶּשֶׁתְּךָ אֲוֶרְךָ וְאֶרְכָּתְךָ מִהֶרֶה תִּצְמַח וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָתְךָ כְּבוֹד ה' יִאֲסָפֶךָ. אֲזַיִתְקַרְא וְה' יַעֲנֶה תְּשׁוּעָה וְיֹאמֶר הַנֶּגִי". מי שעוזר לעניים, ה' כביכול "בצד שלו", וממטיר עליו ברכות. לא תמיד רואים את הברכות מיד, אבל הן יבואו בוודאי. וממשיכה הגמ' ומוסיפה מימד חדש לגמרי לעניין: "והמפייסו בדברים, מתברך באחת-עשרה ברכות". אחת-עשרה ברכות אלוקיות, על מילה טובה לעני! נפלא.

והתוספות שם מפרשים, שאין כוונת הגמ' שהנותן פרוטה בלבד מתברך בשש ברכות, ואם הוא גם פייסו בדברים הוא מתברך בסה"כ באחת עשרה; אלא שעל הפרוטה בלבד הוא מתברך בשש, ועל הפיוס לבד הוא מתברך בעוד אחת-עשרה. סה"כ, שבע-עשרה ברכות. אבל תוס' שם לא ביארו מה המקור לזה. אבל לפי מה שלמדנו כאן היום אנו יכולים להבין לבד, מילה טובה לעני היא נתינה גדולה, הרבה יותר גדולה מנתינת פרוטה. הרי למדנו שהמצער את חברו בדברים חמור הרבה יותר מהגונב מחברו ממון, א"כ ברור שהנותן לחברו בדברים הרגשה טובה, שמחה, שלווה וערך עצמי - נתינתו גדולה הרבה יותר מהנותן לו ממון! לא ייתכן שהנותן פרוטה מתברך בשש ברכות, ואם הוא נותן לו מילה טובה נוספים לו רק עוד חמש. נתינת הרגשה טובה ועידוד - היא מעשה טוב הרבה יותר מאשר נתינת ממון, מלבד זה נתינה זו היא נתינה שנמשכת, וזה נחשב כאילו הוא כל הזמן מוסיף לתת.

הזדמנויות מוחמצות

הדברים הנ"ל מפחידים ממש. הרי כמה פעמים יכולנו לומר מילה טובה, לעודד חבר, את, אשה. אדם חוזר לביתו אחר יום שלם שלא היה בבית, ומוצא את האשה בכלות כוחותיה. עבודות הבית כמעט מכריעים אותה. כמה קל לתת לה כמה מילות עידוד בודדות, לרומם קצת את רוחה! בפעם הבאה שניכנס הביתה,

הזולת בענייני ממון. אם נותנים סחורה באיכות גרועה, או לא מספיק עודף, או שלוקחים מידי הרבה עודף, או שהמשקלות אינם מדויקות - כל זה נכלל בלאו של "לא תונו". השני: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶתָּה מֵאֱלֹקֶיךָ". וזהו אונאת דברים, לצער את הזולת בדיבורים. והגמ' מפרשת את ההבדל ביניהם בכמה ענינים.

ר"י בשם רשב"י פירש, גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו 'וְיִרְאֶתָּה' מאלקך וזה לא נאמר בו 'וְיִרְאֶתָּה' מאלקך. ודאי שצריך לירוא מה' לפני שהולכים להונות מישהו בממון, יש ממה לפחד; אבל התורה לא מדגישה כך בפירוש. משא"כ באונאת דברים, שם התורה מצאה לנכון להדגיש באופן מיוחד - כדאי לך לפחד אל תצער את חברך בדברים!

וממשיכה הגמ': ור' אלעזר אמר גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה בממונו זה בגופו. כשמצערים את האדם בדברים, הפגיעה היא בגופו, ברגשות, בעצבים, בבריאות. אם אדם פוצע את חברו, אפילו אם חברו מוחל לו - הנזק כבר נעשה. ותשובה מחייבת לתקן את הנזק!

ורבי שמואל בר נחמני אמר "זה ניתן להישבון, וזה לא ניתן להישבון". כסף אפשר להחזיר. וכדאי להחזיר כשצריך; אם אתה מתבייש שיידע שלקחת - שלח לו בעילום שם בדואר. אבל מילים חדות אי אפשר לקחת בחזרה. אפשר לבקש סליחה, אבל לא לתקן את הנזק.

לגנוב מעצמך?

מצוי בקרב בני המשפחה הקרובה והחברים, הרבה פעמים אומרים אחד לשני מילים פוגעות, במשך השנה מצטברים ביניהם הרים של עבירות, ולא סתם עבירות אלא עבירות חמורות. כשאדם אומר לאשתו מילה לא יפה, או אפילו מילה יפה אבל בטון פוגע, זה חותך לה ברגשות, זה כואב לה! אדם זה הוא גנב! הוא גונב לאשתו את השמחה שלה, את השלווה שלה, את הדימוי העצמי שלה. חייבים להפנים את החומרה הגדולה של "אונאת דברים"!

וכמה קל להימנע מזה! וכי עולה לך כסף לומר את המילים בצורה יפה, או לפחות לשתוק? על אלה וכאלה נאמר (דברים ל יד): "כִּי קֶרֶב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ!" אם צריך לצאת החוצה אל הקור ולנודד לחפש איזה צורך של מצווה, חייבים לעשות כן, אבל אם לא עשית כך לפחות יש לך תירוץ... היה קר, היה רחוק. זה לא התירוץ הטוב ביותר בעולם, אבל לפחות זה משהו. אבל בענייניו אין אפילו את זה, אין דבר קל מפשוט לסגור את הפה.

הטעה אותו והוא לא ידע שהיא אשת איש! אומרת הגמ' במסכת ב"ק (דף צב.) "מכאן שבן נח נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד". אם אבימלך היה הולך לשמוע את ה'שיחות' של אברהם אבינו - הרי אברהם היה אומר שיחות מוסר תמיד, היו לו אלפי תלמידים (רמב"ם הל' ע"ז א ג), אם אבימלך היה לומד מאברהם, הוא היה יודע איך צריך להתייחס לאורחים, ואברהם לא היה נצרך לשקר לו.

אנו למדים מכאן עקרון גדול, אי אפשר לטעון "לא ידעתי" על דבר שהיית יכול בקלות ללמוד ולדעת. כל הדברים הקלים שדיברנו עליהם, כל עוד שיש דרך קלה ללמוד אותם ולדעת עליהם, אם משיחות כמו שאנו עושים כאן היום או מספרים, לא נוכל לטעון "אוי, לא ידעתי, לא חשבתי על זה". האדם אחראי על כל התוצאות הבאות מהזנחת הלימוד.

כוס חלב

ומכאן נגיע לנושא של סבר פנים יפות. הולכים ברחוב, עוברים ליד אנשים שמכירים, והפנים זועפות - חמוצות ודוחות. נראה לכם שזה בסדר? אולי אתם חושבים שזה לא עניין חשוב כ"כ. ואולי אתם חושבים לעצמכם, "מה, אני חייב להיות שחקן ולחייך גם כשאני לא ב'מצב רוח' לחייך"? אז הקשיבו לדברי חז"ל (כתובות קיא:): "גדול המלבין שיניים מחברו יותר ממשקהו חלב". נגיד שאנו רואים ברחוב יהודי שעובד קשה לפרנסתו, הוא נע ונד ממקום למקום כל היום, במשך היום הוא גם רעב וגם צמא. ולך יש ארגז שלם מלא בבקבוקי חלב מזינים ומרווים, מתאים בדיוק לאדם רעב וצמא! ברור שאיננו מעלים על דעתנו למנוע כוס חלב טוב מאחינו הצמא, אנו יודעים כמה הדבר חשוב. אבל אומרת לנו הגמ', יותר משהאיש הזה צמא וצריך את החלב, הוא צמא לחיוך שלך! צריך לדעת, שכל מי שאנו באים איתו במגע, יהיה מי שיהיה דל או עשיר - רעב וצמא לחיוך שלנו.

לגזול עם הפנים

ואל תחשבו שזה דבר קטן. אם אתם עוברים ליד מכר שלכם ברחוב עם פנים "חמוצות", למרות שזה לא "אישי" נגדו, פשוט אתם חושבים על הבעיות שלכם בעצמכם. הגמ' אומרת לנו, מספיק שאתה סובל מזה, לא צריך שאחרים יצטרפו למעגל הסבל. וכיון שאתה מונע ממנו את מה שמגיע לו, את מה שהוא צריך יותר מכל - הארת פנים, נחשב הדבר כאילו גזלת ממנו (ברכות ו:).

זו משנה מפורשת במסכת אבות (א' טו): "שמאי אומר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות". תראה

כשהיד כבר על ידית הדלת, נעצור לחצי דקה, שלושים שניות על השעון, ונתכנן אילו מילות עידוד לומר לה. כנ"ל אשה כשבעלה נכנס הביתה אחרי יום ארוך של עבודה, עייף ויגע. הבוס יורד עליו בעבודה, ועוד אלף טרדות גדולות וקטנות מתערבלים במוחו. כ"כ קל לה לומר לו מילה אחת שקטה של עידוד! הוא מספר לה על הקשיים שלו, ואיך היא מגיבה? במקרה הטוב - לא מגיבה כלל, ובמקרה הפחות טוב - "הכל באשמתך. אם היית מקשיב למה שאמרתי לך אתמול, זה לא היה קורה. למה אתה תמיד רב עם אנשים?" מלח על הפצעים. במקום לעודד אותו, היא הורסת אותו.

וזה פשוט בזבז נורא, כי כ"כ קל להתנהג אחרת. ויש משפחות שככה זה יום יום, גהינום של עבירות. וגם מי שלא עושה כך יום יום, אז לפחות מידי פעם; ולא עולה על דעתו להשתנות. אנשים רומסים את הדבר הזה בעקבם.

לך דומיה תהילה

לפעמים אפשר להלל את ה', לתת לו שבח עצום ולעבדו עבודה נשגבה, בלי לעשות כלום. כלום! פשוט לשתוק. הפסוק אומר "לְךָ דְּמִיָּה תְהִלָּה" (תהילים סה ב), הדומיה היא כבר תהילה לה'. אחד חוזר הביתה, ומתחיל ריב עם אשתו. על מה? ארוחת הערב עוד לא מוכנה, צריך לחכות עוד רבע שעה. שוטה, רשע, וגס רוח! היא עייפה בדיוק כמוך, אולי אפילו יותר. כל היום היא היתה עם הילדים. היא אפילו כבר הכינה לך ארוחה טעימה, רק צריך לחכות קצת. הרי "קרוב אליך הדבר", כמה מאמץ עולה לך פשוט לשתוק? תפתח בינתיים ספר, או תנוח על הספה. יש לך הזדמנות פז לעבוד את ה' עבודה גדולה כמעט בלי להתאמץ בכלל! אנשים מפספסים הזדמנויות גדולות, ומכניסים את עצמם לסכנה גדולה ביום הדין, לחינם! על דברים קטנים וקלים.

חטאו של אבימלך

התורה מספרת שכשאברהם אבינו הלך לגר, אנשי אבימלך שאלו אותו על שרה, והוא אמר "אֲחֹתִי הִוא", שלא יהרגוהו. ושרה נלקחה אל אבימלך. בלילה אמר ה' לאבימלך "הִנֵּנִי מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהִוא בְּעֵלְתָּ בְּעָלִי". בבוקר אבימלך בא אל אברהם ושאל אותו: למה אמרת אחותי היא? ענה לו אברהם, "אורח בא לעיר, על מה שואלים אותו? צריך לשאול אותו אם יש לו מקום לאכול ולישון! במקום זה שאלו אותי על אשתי, אשתך היא - אחותך היא. מיד הבנתי ש"אין יָרָאתָ אֱלֹקִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֹנִי", כלומר: אתה הכרחת אותי לשקר.

ולכאורה לא מובן עדיין למה הגיע לאבימלך עונש מוות הראוי לבא על אשת איש, הרי סוף-סוף אברהם

ונביא את דברי המסילת ישרים (סוף פרק ט"ז), שם הוא עוסק באבותינו וקדמונינו שה' בחר בהם, אברהם, יצחק, יעקב, משה ואהרן, ועוד. למה ה' בחר בהם? מה גרם להם למצוא כ"כ הרבה חן בעיני ה'? כדאי לדעת! אנו חושבים שאנו יודעים למה. אברהם אבינו עמד בעשרה ניסיונות, משה היה רועה נאמן, וכו' וכו'. אבל אנחנו טועים, זה לא הכיוון בכלל.

אומר המס"י: "והנה באמת זהו המבחן שבו נבחנים ונבדלים עובדי ה' בעצמם במדרגתם, כי מי שיודע לטהר ליבו יותר הוא המתקרב יותר והאהוב יותר לפני ה' יתברך, הם המה הראשונים אשר בארץ המה אשר גברו וניצחו בדבר הזה, האבות ושאר הרועים - אשר טיהרו ליבם לפניו". טהרת הלב - הוא הדבר שיחד את אבותינו ורועינו. מהי טהרת הלב? מסביר שם המס"י, כשהיו עושים מעשים רגילים של יום-יום, לא מעשי גבורה ומצווה המוזכרים עליהם בתורה, כוונתם היתה לשם שמיים.

אין ספק שאבותינו עשו מעשים גדולים ועצומים, אבל המס"י מלמדנו שעיקר גדלותם היה דווקא בצורה שבה חיו את חייהם הפנימיים, במחשבה. כשאברהם אבינו טיפל בצאן ובבקר, הוא חשב איך לעשות זאת בצורה שתהיה בזה עבודת ה'. כשאברהם אבינו ושרה אמנו היו באוהל - הם חשבו איך לדבר באופן שה' רוצה. כשישבו לאכול, עשו זאת כפי שהקב"ה רוצה שייעשה. דבר גדול מאד למדנו מכאן, שבכל מעשה גשמי אפשר להפכו במחשבה לשם שמים.

לב שלם - בהשכלה

בסוף "ובא לציון" אנו מבקשים מהקב"ה: "הוא יפתח ליבנו בתורתו, וישם בליבנו אהבתו ויראתו, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם". אנא ה', עזור לנו לעבוד אותך בלב שלם, היינו בשכל שלם. למה? שימו לב: "למען לא ניגע לריק, ולא נלד לבהלה".

הרי אנשים משקיעים המון בכל מיני דברים: על הבית, על הארוחות, על הילדים, על פרנסה. והכל נעשה בלי כל מחשבה. כביכול הקב"ה נעדר לחלוטין מה'תמונה'! וזה אומר: כל המאמץ וההשקעה האלה היו לשווא. החיים מתבזבזים! הולכים לפח! ואין אסון גדול יותר מאשר לחיות לשווא. "למען לא ניגע לריק". עכשיו נבין שלחיות לשם שמיים אינו עניין רק לצדיקים גדולים, אלא הוא נוגע לחיים של כל אחד ואחד מאיתנו.

לו שאתה שמח לראות אותו. אינך חייב להיות שמח באמת לראותו, אבל לפחות תשתדל שהוא יחשוב שאתה שמח. ב"סבר פנים יפות", יש שלושה חלקים שווים: סבר - מלשון סברא, להראות לו שהוא מעניין אותך, שאתה חושב עליו. פנים - צריך להראות לו את הפנים, לא את האוזן. יפות - הכל צריך להיות בנועם, שהתקשורת ביניכם תהיה נעימה.

"בפיך"

בל נחשוב שהדברים הנ"ל אמורים לחסידים ואנשי מעשה, ומי שמזניח אותם בסך הכל הפסיד "מידת חסידות". לא, גם זו "עבירה שאדם דש בעקביו". הרי אם חבר שלך עובר לידך ברחוב ולא אומר שלום זה מפריע לך, פוגע בך. וכן אם אתה מדבר עם מישהו ואין בפניו בדל חיוך. וק"ו אם אמרת למישהו "בוקר טוב" והוא לא טרח אפילו לענות, כאילו לא שמע אותך. הוא 'חי בעננים'. צריך לדעת שהעושה כך עושה טעות גדולה. ההרגשות הלא נעימות הללו שאנו גורמים לזולת, מצטברות כל השנה, עד שהן נהיות "כעבות העגלה".

"כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיך!" כל מה שצריך כדי להגיע לתשובה אמיתית הוא כמה מילים טובות, שיחליפו את המילים הלא-נעימות שאנו רגילים להשמיע. רק להחליף מילים במילים, ועשית תשובה! תשובה מעולה, תשובה של "ונשובה עד ה'".

הרים שניתן לעקור

ולא רק ביום הדין בעולם הזה, בר"ה ויו"כ, אלא גם ב'יום הדין הגדול' כשנגיע לעולם הבא, נופתע ונידהם מרוב העבירות. אנו חושבים שאם פגענו במישהו כנראה זה בכל מיני אנשים שלא היו לנו קשרים טובים עמם. כמה נופתע כשנגלה שרוב הפגיעות בזולת היו כלפי המשפחה הקרובה! האנשים הכי קרובים אלינו הם אלה שהכי נפגעים ממנו. הרים של מילים פוגעות ופרצופים עצבניים נמצא שם! היינו צריכים לפחות לשתוק, לא לומר כלום. לשתוק בפנים נעימות הוא המינימום, וכל כך קל לעשות זאת שהתביעה היא חזקה מאד, העונש על דברים קלים גדול יותר מאשר על דברים קשים.

סוד הגדלות

עכשיו נעבור לנושא אחר לגמרי, ברמה אחרת לגמרי; דבר שחובה לזכור כשעוסקים בתיקון עצמי.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

לב למזוזה

ובוודאי כשעושים מצוות ממש, חשוב מאד להוסיף להם כוונה. ליד כמה מזוזות אנו עוברים כל יום, ולא חושבים כלום? אמת שעצם הימצאות המזוזה על הפתח היא קיום מצווה בכל רגע, אבל מטרת המזוזה היא להזכיר לנו את ה'! התורה רוצה מאיתנו בעיקר את "חובות הלבבות", לא את "חובות האיברים". כל אחד מאיתנו חייב לחיות עם הלב שלו, עם השכל שלו. זה אחד החיובים הגדולים ביותר שמוטלים עלינו.

הירא אינו מפחד

מתוך כל החיובים והמצוות המוטלים על בן-ישראל, נתמקד עכשיו באחד החשובים ביותר: לירא מה'. כמה גדולה המעלה של יראת ה', פשוט לפחד מה'! זו היראה שאדם צריך שיהיה לו - ולא לפחד מכל הדברים האחרים שיכולים להיות. התורה מספרת לנו "וַיְהִי כִּי יֵרָאוּ הַמַּיִלֵדֹת אֶת הָאֱלֹקִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים" (שמות א כא). ברור שהן פחדו מאד מפרעה, בתקופה ההיא לא היה אפשר פשוט לא לעשות את מה שהמלך פקד. אנשים היו פשוט 'נמסים' מרוב פחד לפני המלך. אבל הנשים האלה, פשוט הלכו הביתה ו"צפצפו" על המלך. למה? כי הן פחדו מה' יותר מאשר פחדו מפרעה. ובזכות זה "ויעש להן בתים", זכו למשפחות הכי מפוארות בעם ישראל, כהונה ולויה.

אהבה ללא יראה?

כשאברהם אבינו עמד בשלמות בניסיון העקידה, מה אמר עליו הקב"ה? "עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרָא אֱלֹקִים אֶתָּה" (בראשית כב יב). יראת ה' היא ההישג הגדול שאדם יכול להשיג בחייו, אהבה לבד לא מספיקה. יש אנשים שאוהבים את ה', את היהדות, את המצוות, הוא אפילו מתלהב מהמצוות ומלימוד תורה; אבל אין להם יראה. איך אפשר לעבור את החיים בלי יראה? זו מצווה בתורה, חיוב גמור! "אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ תִירָא" (דברים ו יג). לצאת מן העולם בלי יראה זה אסון. לכן כדאי לנו לפחות פעם ביום לחשוב מחשבו של יראה, "אני מפחד מה'". לא "מכבד", או "מתפעל מרוממותו", אלא "מפחד" כפשוטו.

בין בשעת סכנה או צרה ה' ירחם, ובין בשעת שלווה - ה' הוא היחיד שצריך לפחד ממנו. גם מלך שמרגיש בטוח, יש לו צבא שלם ושומרי ראש - מה' הוא חייב לפחד, לכן התורה מצווה שייקח ספר תורה עימו לכל מקום, "לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה'" (דברים יז יט). זה אחד הדברים שכדאי מאד לעשות עליהם תשובה. כי גם זה דבר שאנשים דשים בעקביהם, ויסובבו אותם ליום הדין.

בשולחן ערוך (או"ח סי' רל"א) ישנו סימן שלם שעוסק באכילה לשם שמיים. זה דבר מדהים: על-פי הלכה צריך לחשוב לכל הפחות ברגע אחד בזמן האכילה "הריני אוכל כדי שאוכל לעבוד את בוראי". מי שיושב לאכול בלי שום מחשבה מלבד על עצמו, שיידע שזה חטא. חטא שכ"כ קל לתקן! "דש בעקביו". תאכל כל מה שתרצה, אפילו תהנה מהאוכל, הקב"ה רוצה שתהנה מהאוכל שלו. רק תוסיף מחשבה אחת, "אני אוכל כדי שיהיה לי כח ללמוד תורה, כדי שיהיה לי כח לעבוד את בוראי". יותר טוב אפילו לומר את זה בקול כשאף אחד לא שומע. או תגיד את הפסוק, "פֻּתַח אֶת יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי כְּצֹן". תודה לך ה' שפתחת לי את ידך. ברכת המזון אינה מספיקה! צריך להוסיף מחשבה או דיבור של תודה כשהאוכל עדיין לפנינו.

אין צורך לומר ש...

אדם עמל לפרנסתו, האם זה מאמץ גדול לחשוב על כך שאתה עמל במטרה שחלק מהכנסותיך ילך לצדקה? וחלק אחר לשכר לימוד לילדיך? וחלק לבית הכנסת, וחלק לקנות לבנים טלית ותפילין, ולולב ואתרוג. וחלק לשכירות הדירה שלך, שבו אתה מגדל משפחה של עובדי ה' בדרך התורה. "אה", אתם אומרים, "בטח, בוודאי. פשיטא, לא צריך לומר זאת בכלל". זאת הבעיה: "לא צריך לומר", ובאמת לא אומרים, וגם לא חושבים, וכך החיים מתבזבזים "לריק ולבהלה". אדם יכול לעבוד שנים ע"ג שנים לריק, אולי בתת ההכרה יש לו כוונה טובה, אם 'תלחץ אותו' הוא יידע להגיד את הדברים הנכונים. אבל הוא לא ביטא זאת בפירוש אף פעם, ולכן זה לא נחשב לו. והטרגדיה הגדולה היא שכ"כ קל למנוע את זה. "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפֶּיךָ וּבִלְבָבְךָ!" רק איזה דיבור קטן בפֶּיךָ או מחשבה קטנה בלבבך! אנו מתחילים להבין שחלק גדול ממצוות תשובה הוא באמת כ"כ קל, ולכן האחריות עליו היא כ"כ כבדה.

נתאר לעצמנו איש אחד שעושה עבירות גדולות, הרבה עבירות גדולות. כל שבת הוא מעשן עשרים סיגריות, ח"ו. על כל סיגריה הוא חייב מיתה, בעצם על כל שאיפה. ה' ירחם. והנה בא אליו משהו ואומר לו: "שמע, מחר יום כיפור. אולי תעשה תשובה ותעשן רק תשע-עשרה סיגריות?" והוא עונה: "אם בין כך אהיה חייב מיתה 19 פעמים, מה יועיל לי לחסוך את האחרון?" כך צריך לענות לו: "על הסיגריה האחרונה תקבל את העונש הכי גדול, כי היא זו שהכי קל להימנע ממנה. העונש עליה הוא גדול יותר מכל האחרות יחד".

והלך ברור.

קחו עמכם דברים!

ב'מי התשובה' חשוב להדגיש שתשובה אינה רק תיקון של מעשים או פגמים מסוימים, תשובה כזו אינה "תשובה שלמה". התשובה השלמה היא שאדם שב ומתקרב אל ה', כמו שאמר הנביא "ושובו אֵל ה'" (הושע יד ג). וזה מחייב להשתפר בענינים כאלו שהם "עוון עקבי" אפילו בדברים "קטנים", בכך נהיה יותר ראויים לקרבתו.

אם ניקח את הדברים שדיברנו היום ונקיים אותם, דבר שלא ידרוש מאיתנו מהפכה במהלך חיינו ורק מינימום של מאמץ, זו התשובה שה' מצפה לה מאיתנו. זהו "ושובו אל ה'", ונזכה שיתקיים בנו "הַשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם" (איכה ה כא).

שבת שלום ומבורך וגמר חתימה טובה!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

והחזירנו בתשובה שלמה לפניך - מקשים העולם, איך תתכן תפלה בעד הבחירה, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג, ב). אבל זהו רק על דרך הכלל, שכן הדבר בכלל שהבחירה מסורה בידו של האדם, אבל לפעמים מתערב הקדוש ברוך הוא בבחירתו של אדם, כמו שמצינו אצל פרעה כמו שנאמר (שמות ז, ג) ואני אקשה את לב פרעה, וכמו שנאמר (תהלים קיט, לו) הט לבי אל עדותיך. ואם תאמר מה תועלת יש בתשובה שאינה מבחירתו של אדם, הא אין הוא השב אלא גזרת ה' משיבה אותו? והמענה על זה בכפלים:

(א) השלימות היא הצלחה גדולה ונצחית אף כשניתנת במתנה, אף על פי שבודאי חשובה יותר כשבאה מבחירתו.

(ב) מה שהאדם משתדל בתפלתו לתשועת ה' הרי זה מבחירתו, ואם כן נזקפת התשועה על חשבון בחירתו.

ואמר בתשובה שלמה, אף כי כל תשובה חשובה ומעולה, וגם אם מצילו מפרט אחד כבר יקר מכל יקר, אבל אנו צריכים לשאוף לתשובה שלמה. הרחב פיך ואמלאהו (תהלים פא, יא) ההיא בדברי תורה כתיב (ברכות נ, א).

ואמר לפניך, זוהי קרבת ה'. גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה (רמב"ם תשובה ז, ו).

ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה - וזהו חסד אדיר. החטא הוא קלקול נורא המאפיל את כל הבריאה, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה ג, י) ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, ולחשך קרא לילה אלה מעשיהם של רשעים, כי החטא ממש כלילה, שמטיל חשכה ותוגה על כל הבריאה. בא וראה כמה קלקל חטא אדם הראשון, שגרם מיתה לכל הדורות עד היום, וימים של דמעות כבר נשפכו על מר המות שנגרם ממעשה אחד. אם כן חידוש גדול וחסד אדיר הוא ענין התשובה, שבו ניתנה אפשרות לתקן מה שקלקל, ולכן יכולה הבריאה להתקיים מפני התשובה. חסד זה מתגדל עוד יותר בידענו שלא רק שתשובה מועלת, אלא בידענו גם כן שהקדוש ברוך הוא רוצה וחפץ בתשובה. ולא עוד, אלא שהודיע אותנו ככה, ולא עוד, אלא שזירז אותנו על ידי נביאיו לשוב בתשובה. וכל החסדים הטובים הללו נכללו בברכת הרוצה בתשובה.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם יש בעיה לעשן סיגריה אחת בכל יום?

תשובה:

אם תהיה מוכן להתחייב שזה יגמר בסיגריה אחת בלבד - אני מסכים שאין בעיה, אולם אינך מוכן להתחייב לדבר כזה, ועל כן עליך לדעת שה"סיגריה אחת ביום" היא תחילת הקריירה שלך כמעשן בשרשרת. זה מה שקורה בסוף.

זהו עקרון הקיים בכל תחום: הצעד הראשון הוא החשוב ביותר. בעז"ה, יום אחד נקדיש לזה שיחה נפרדת בלי נדר. הצעד הראשון! הזהרו מהצעד הראשון הזה!

נאמר שאתה הולך ברחוב, ומישהו מתחיל ללכת לידך ומבקש: "בא אתי בבקשה לכאן", אז אתה נכנס אתו. עליך לדעת שהצעד הראשון הזה שלקחת כעת הוא תחילתו של מסע - או מסע כלפי מעלה אל הקב"ה, או מסע כלפי מטה אל הגיהנם! תלוי להיכן הוא לוקח אותך. צעד אחד בלבד!

אם תביט אחורה ותתבונן במהלך החיים שלך, תראה שהצלחותיך נבעו מכך שמישהו שכנע אותך לקחת צעד אחד בכיוון הנכון! אם כן, ברור שהסיגריה הראשונה היא תחילתו של הסוף.